

LOHRANGRIN DE ZWAANRIDDER

De geschiedenis van een roeping

Bron: Grote Sagen van de donkere Middeleeuwen – van Jaap Ter Haar

Hoofdstuk 1

DE GESCHIEDENIS VAN EEN ROEPING

Ze reden door het donkere, dichtbegroeide bos. Er hing een geur van verrotting. Bladerloze, onwortelde bomen, soms overwoekerd door klimop, hingen scheef tegen andere stammen. Ineen gegroeide struiken en bemoste stronken schiepen in het woud een onheilspellende sfeer.

Lohrangrin greep de hand van zijn vader. Niet langer was hij zich bewust dat hij bij zijn vader vóór op het paard zat en dat zij stapvoets voortreden over de drassige grond. Vol angstige verwondering keek hij om zich heen. Hij zag slijmerige paddenstoelen, druipend hout, wegrottende stronken. Geen blad bewoog.

Het was of honderden ogen op hem waren gericht. Een geheimzinnige gespannenheid had hem langzamerhand overmeesterd: het gevoel, alsof ieder ogenblik één of ander onbekend wezen achter een boom vandaan tevoorschijn kon springen. Het bos had duizend geheimen: loerende, beangstigende geheimen.

Parcival zag het handje van zijn zoon onrustig bewegen. Hij hield zijn paard in. “Je bent toch niet bang?” Lohrangrin schrok van zijn vaders stem. “Het is of er iets gaat gebeuren”, fluisterde hij. “Alsof de bomen zullen spreken, of de stronken ons beloeven, of de takken ons zullen grijpen!” Opnieuw keek de jongen ongerust rond. Het was doodstil en toch lispelde het woud. Toen voelde hij de arm van zijn vader om zich heen. Een veiliger plek dan bij zijn vader vóór op het paard was nauwelijks denkbaar. Hij keek om terwijl een warm gevoel van geborgenheid hem doorstroomde. Hij was niet bang geweest, zo bedacht hij zich nu, alleen maar verwonderd.

“Waarom rijden we iedere keer weer over dit donker pad?” Parcival glimlachte. Het was de eerste keer dat Lohrangrin deze vraag stelde. Was hij nu oud genoeg om ook het antwoord te begrijpen? “Lang, lang geleden reed ik door dit bos op zoek naar de graal”, zei Parcival. Hij legde zijn hand op de schouder van zijn zoontje: “Jong en onervaren reed ik de wereld in, op zoek naar God. De mensen riepen me toe dat ik een dwaas was. Ze raadden me aan terug te keren, omdat de graal nergens te vinden zou zijn!” “Wat is de graal? En waarom wilde u die zoeken?” Parcival lachte. Hoeveel vragen stelt een kind! Maar de lach verdween. Immers, hoeveel antwoorden zoeken volwassen mensen?

Hij vertelde Lohrangrin over de grote ziener Merlijn, die de geheimen van het leven had doorschouwd; die met zijn kennis van het ver verleden wijze woorden sprak voor een verre toekomst. Merlijn had de antwoorden gevonden. Het was Merlijn geweest die Parcival over de heilige graal had verteld. Parcival herhaalde die woorden nu voor zijn zoon; het was goed, dat wijze woorden bewaard bleven. Hij vertelde over de zilveren schaal waarin Jozef van Arimathea het bloed van de gekruisigde Christus had opgevangen. Hij vertelde dat deze schaal nog ergens in de wereld moest zijn. Vele mensen hadden ernaar gezocht. “Zij meenden dat het bezit van de graal onsterfelijkheid of eeuwige jeugd zou schenken; of zij hoopten dat de graal hun alle geheimen van de schepping zou ontsluiten...”

Lohrangrin luisterde aandachtig naar de stem van zijn vader. Onsterfelijkheid... geheimen van de schepping... Hij zag over het pad een slak kruipen. Het dier droeg zijn huisje op zijn rug. Wat was het geheim van die slijmerige slak? Hij keek naar de lichtgroene bladeren van een frambozenstruik. Wat was het geheim van die rode frambozen? Duizend geheimen had het bos...

“Vele dappere ridders trokken erop uit om de graal te zoeken”, vervolgde Parcival. “Denk niet gering over hen, Lohrangrin, want zij beleefden adembenemende avonturen. Zij reden door licht en duisternis, met wanhoop en hoop in hun hart, eenzaam en verlaten. Zij reden met een nooit gestild verlangen, bezielde door het streven naar een hoger leven!” “En u? Hebt u de graal gevonden?” Parcival knikte. Het leek of de bomen weken, of het lichter werd. Opnieuw zag hij zichzelf door dit bos rijden. Opnieuw onderging hij de verlatenheid van die eenzame tocht. Hier, op dit bospad, had hij de bomen horen fluisteren dat de weg naar de hemel een lange weg moest zijn. Hier hadden de struiken hem toegeroepen dat hij aan de aarde was gebonden: dat hij die behoorde tot de kudde van erbarmelijke, spartelende mensen, die rondscharrelen tussen goed en kwaad en met een heel klein beetje wijsheid, antwoord verlangt op de ondoorgrondelijke vragen van de schepping. Hier op dit bospad had hij zijn angst, zijn menselijke beperktheid, ten volle beseft. “Ja, ik heb de graal gevonden, mijn zoon”, zei Parcival. “Dan moet u mij die laten zien!” zei Lohrangrin. “Later, als je een man bent, zal ik je de graal laten zien.”

Later, véél later zou hij Lohrangrin vertellen over de graalridders: mannen die uit liefde voor hun naasten langs de ravijnen van het menselijke bestaan hun tocht naar het licht hadden volbracht en dat licht wilden laten stralen over de donkere wereld.

Later, véél later zou hij Lohrangrin vertellen, dat koning Arthur hem het koningschap over deze graalridders had geschonken.

Parcival keek neer op de donkere krullen van zijn zoon; hij zag de kleine hand, die nu op de hals van het paard tot rust was gekomen. “Ik hoop dat je eens roeping zult voelen deel uit te maken van de orde der graalridders”, zei Parcival. Twee grote blauwe ogen keken naar hem op. Ze hadden de kleur van de hemel. “Roeping...? Wat is roeping?”, vroeg Lohrangrin. “Het roepen van de mens tot zijn bestemming”, zei Parcival. “Het is: gehoorgeven aan je verlangen een beter mens te worden!”

Parcival dreef zijn paard aan. Ze reden verder door het donkere woud. Lohrangrin had zich tegen zijn vader aangevlijd. Hij voelde zich veilig en geborgen. Voor zich uit zag hij de bomen wijken; het werd lichter. Ze waren aan het eind van het bos gekomen. Even knipperde Lohrangrin met zijn ogen; toen zag hij de zee. De gloed van de ondergaande zon omspeelde het water en de lucht. Vóór hen lag op de krijtrotsen Montsalvasch. De goudomrande wolken leken op de toren neergedaald. Lohrangrin voelde in de zachte avondwind blijde toekomstverwachtingen hem tegemoet zweven. Even verloor hij zich in de stille pracht der kleuren, die hemel en aarde verenigden. Met toegeknepen ogen keek hij ernaar. Het leek of ál het licht van de wereld zich hier had verzameld. Zelfs de zwanen in de slotgracht leken op lichtende engelen, uit de hemel neergestreken. Na de tocht door het donkere bos met zijn

geur van verrotting en zijn loerende, beangstigende geheimen, was het een verkwikking nu dit licht te zien. Parcival gaf zijn paard de sporen en in galop reden ze het laatste stuk naar de burcht – vader en zoon te paard en opgenomen in het licht...

Condwiramur keek haar kinderen beurtelings aan; Kardeiss, de oudste, die later haar bezittingen zou moeten besturen als koning van Bel Repair; Aribadale, haar dochter, en Lohrangrin, de jongste, die in dienst zouden treden van de graal. Alle drie hadden ze wijsheid nodig, inzicht en geloof om hun tocht door het leven te volbrengen.

De lange winteravonden zoals deze, gebruikten Condwiramur en Parcival om alle wijsheid die zij hadden verworven, over te dragen op hun kinderen. “Is er nog tijd voor een verhaal?” Lohrangrin keek naar zijn vader. Kardeiss gooide een blok op het vuur. Aribadale spon wol. Parcival glimlachte. Jarenlang had hij verhalen verteld: verhalen over de geschiedenis der Britten; sagen, mythen en legenden uit het grijs verleden; verhalen vol symboliek, vol diepzinnige betekenis, over Keltische helden, hun zieners, hun wrede hartstochtelijke godsdienst. De wereld was vol verhalen, die het begrip van zijn kinderen konden verruimen. Hij had hen verteld over de Grieken en Romeinen; over de hardvochtige Picten uit het noorden en de vrijheidsstrijders uit Wales. Hij had hen laten zien, hoe nauw de zienswijze van Egyptische priesters aansloot bij de visie der druïden. Parcival had zijn kinderen de symbolen verklaard van heilige stenen, bidplaatsen, magische speren en schalen, doch tevens gewag gemaakt van de volslagen ontoereikende vermogens van de mens het goddelijke mysterie te verklaren. Want bij iedere stam, ieder volk, elk land en in alle tijden bleef de mens op aarde ingeklemd tussen duisternis en licht, tussen onderwereld en hemel.

“Ik zal jullie vertellen over Siegfried, die de draak versloeg”, zei Parcival. “En over Kriemhilde, in wier ontredderde ziel liefde veranderde in haat!” “Wat is een draak?”, vroeg Lohrangrin. “In ieder mens huist een draak”, antwoordde Parcival. “Een monster met vele koppen. Het is onze roeping die draak te verslaan. Niet ieder mens durft de strijd met zichzelf aan. De meesten gaan liever aan de donkere plekken in hun hart voorbij. Maar Siegfried was anders. Hij versloeg de draak in zijn hart...”

Parcival vertelde het barbaarse verhaal van Hagen, Gunther en Kriemhilde, terwijl het knetterend vuur houtblok na houtblok verteerde. Toen Parcival was uitgesproken bleef het even stil. “Wat een verschrikkelijk verhaal!”, zuchtte Aribadale. “Welke zin had deze bloedige geschiedenis?” “Je hebt eruit kunnen zien waartoe haat leidt”, antwoordde haar vader. “De hele aarde lijkt wel van bloed en tranen doordrenkt”, vond Kardeiss. Starend in het vuur trachtte hij zich voor te stellen hoeveel oorlogen, gevechten, tweestrijd... “Welk nut voor de later levende kan een bloedig verleden hebben, waarin mensen steeds weer jammerlijk hebben gefaald?” “Wat in het verleden is gebeurd, zullen wij met onze eigen ervaringen moeten verwerken”, zei Parcival met nadruk. “Het beste dat wij ons zo verwerven, dienen wij door te geven tot heil van de toekomst. Dát is de weg die wij, mensen, moeten gaan. Een andere weg bestaat niet!” “Is dat onze roeping?”, vroeg Lohrangrin. Verrast keek Parcival in de hemelsblauwe ogen van zijn zoon. “Juist”, zei hij, “dát is onze roeping...”

Hoofdstuk 2 LOHRANGRINS ROEPING

Lohrangrin liet de teugels vieren. Stapvoets ging zijn paard door het bos. Hoe lang was het geleden dat hij hier als onbevangen, onwetend knaapje met zijn vader had gereden en de fluisterstem van het woud had gehoord...? Hier had zijn vader hem voor het eerst over de graal verteld. Er hing nog steeds een geur van bederf in het bos. Windstoten rukten aan de toppen der bomen. Lohrangrin dacht aan zijn wijding tot graalridder, nu een jaar geleden. Toen was hem het mysterie van de orde geopenbaard, in het diepste geheim. “Waarom moet ons streven naar het licht geheim blijven?”, had hij zijn vader gevraagd. “De wereld is nog niet ontvankelijk voor het licht!” Dit antwoord had hem toen niet bevredigd. Maar nu hij zijn eerste opdracht had volbracht, begreep Lohrangrin zijn vader; onherroepelijk zou het graallicht doven, wanneer de wereld dit licht tot speelbal maakte van haar zinneloze grillen.

Vele maanden was Lohrangrin onderweg geweest. Hij had afgelegen burchten en kloosters bezocht. Hij was gekomen in steden, dorpen, kleine nederzettingen. Aanvankelijk had het hem geschokt mensen te ontmoeten die hij gevangen zag in hun angst, gebukt onder hun zorg, gekweld door de wraak in hun hart. Horige boeren had hij zien sidderen voor hun hardvochtige meesters. Hij had de schorre angstschreeuw van een onschuldige man op de folterbank gehoord. Driemaal had hij een tweekamp gadeslagen: mannen die elkaar als wilde, brute dieren te lijf gingen in een strijd op leven en dood. Het volk, van heinde en ver gekomen, verlustigde zich in het gruwelijke schouwspel.

De mensen! Hij had hen voor hun armzalige hutten zien zitten, terwijl ze hun venijn en afgunst uitspuwden naar wie hun vreemd was. Hij had hen op de marktplaatsen horen schreeuwen, jowen en vloeken. Hij had hen zien ploeteren op het land. Al die mensen, nog vastgeklonken aan een barbaars verleden, wáár wilden ze heen? Kon hij hen ontvankelijk voor het licht maken? Lohrangrin voelde zich opnieuw opstandig worden. Zonder doel, zinloos, doorworstelden de mensen hun bestaan.

“Lohrangrin...!” Met een ruk wendde Lohrangrin zich om. Zijn vader kwam achter hem gereden. De begroeting vaagde alle sombere gedachten weg. Naast elkaar reden zij door het bos en Lohrangrin vertelde over zijn tocht door de donkere tijd. “Het is goed weer thuis te komen!”, riep de jonge ridder opgetogen toen hij Montsalvasch voor zich zag. Parcival keek naar zijn zoon. Hij genoot van diens blijdschap bij het zien van de graalburcht. Even hielden ze de paarden in. De middagzon glansde over de zee en over de muren van de burcht. “Als u eens wist hoe vaak ik naar deze plek heb verlangd”, zei Lohrangrin zacht. “Ik weet wat je voelt”, zei Parcival. Toen keek hij Lohrangrin ernstig aan. “Een graalridder hoort de wereld toe, mijn zoon. Een andere thuis dan de wereld bezit hij niet!”

Eer Lohrangrin kon antwoorden, gaf Parcival zijn paard de sporen. Ze daalden af naar het dal en sloegen de weg in die toegang gaf tot Montsalvasch.

Lohrangrin keek naar het wisselend spel der golven. Geduldig, zonder haast, deinde ze voort tot ze de krijtrotten bespoelden. Krijsend scheerden meeuwen langs de kust.

“Je hebt de wereld gezien, de mensen in hun leven gadeslagen”, zei Parcival. Lohrangrin knikte. Hij had zich zorgvuldig op dit gesprek voorbereid. Maar nu hij hier naast zijn vader op de rotsen zat om verslag uit te brengen over zijn tocht, leek het of hij al zijn overdenkingen was vergeten. Even zocht hij naar de woorden. “Primitief, vol angsten, zich nauwelijks bewust van zichzelf en het leven; zó heb ik de mensen aangetroffen”, zei Lohrangrin. “In kleine gemeenschappen wonen zijn bijeen, verbonden door bloedverwantschap. Alles wat daarbuiten valt, beschouwen ze als vijandig. Zij beseffen niet dat een hogere, geestelijke orde bestaat. Gods macht doorgronden zij niet en waarachtige liefde, vader, van mens tot mens, is ver te zoeken! Barmhartigheid kent men bijna niet. In hun hutten, dorpen en steden leven zij voort, ze vervallen van angst tot angst!”

Parcival glimlachte. “De mens is als vreemdeling op deze aarde gekomen. De weg die hij moet gaan is lang en moeilijk!” Lohrangrin schudde het hoofd. “De wereld is onbereikbaar voor het licht!” “Toch is het onze taak dit licht uit te dragen!” “Hoe dan, vader?” Parcival legde zijn hand op de schouder van zijn opstandige zoon. “Het is onze taak de wereld van het bewustzijn tot ontwikkeling te brengen. Pas dán kunnen nieuwe vermogens zich hier op aarde ontplooiën. Stap voor stap, woord voor woord, en met engelengeduld dienen wij de brug naar de hemel te slaan. De weg is lang en zwaar, maar wij *moeten* hem afleggen. Wij hebben onze oorspronkelijke samenhang met de goddelijke wereld verloren. Wij zullen al onze innerlijke krachten moeten bundelen om hiermee de mensen uit hun barbaarsheid op te heffen. Wij zullen die krachten vol naastenliefde moeten richten op hun bewustwording, op hun vermogen tot liefhebben...” “Maar dat zal eeuwen duren!” “Vele, vele eeuwen, mijn zoon.”

Langzaam kwam Lohrangrin overeind. Hij keek zijn vader aan. Opeens begreep hij diens woorden! Duidelijk en helder zag hij opnieuw de taak van de graalridders: zij behoorden de wereld toe; zij waren aangewezen als wegbereiders naar het licht. Lohrangrin keek uit over het water en het land dat zich daarachter eindeloos uitstrekte. Een huivering doorvoer hem. Ondenkbaar zwaar, zelfs onuitvoerbaar leek hem die taak. *En tóch...* Parcival zag in Lohrangrin de verandering zich voltrekken: diens mond verstrakte, zijn ogen werden doelbewust. “Stap voor stap, woord voor woord en met het geduld der engelen”, zei hij zacht.

In de toren van Montsalvasch luidde de bel. De meeuwen vlogen weg. Alles verstilde. Slechts de golven deinden rusteloos ruisend voort. Lohrangrin huiverde opnieuw, want hij voelde zich opgaan in het licht van de zon, in de golfslag van de zee, in het blauw van het oneindige heelal... Het was als een éénwording met de gehele schepping.

“Vader, vader”, fluisterde hij, maar hij merkte het zelf niet. Hij zag de lucht wijken en hoorde stemmen. Doodstil staarde hij voor zich uit. Alle twijfel vloeide weg; wat bleef was zekerheid. Alle duisternis verwaaide in de wind; wat bleef was licht. Hoog in de blauwe lucht naderde een stralend witblinkende gedaante. Was het een engel? Verwondering voelde Lohrangrin niet. Tijdens deze verheven extase doorstroomde hem nieuw bewustzijn; een nieuwe werkelijkheid omving hem. Welk bericht bracht de witte boodschapper? Hij zag visioenen; duizelingwekkende gedachten doorstroomden hem. Verleden, heden en toekomst vloeiden samen tot tijdeloosheid.

Opnieuw weerklonk de bel in de toren van Montsalvasch. Een witte zwaan streek neer op het water. Verward keek Lohrangrin zijn vader aan. Hoe lang hadden zijn hier gestaan? “Ik werd geroepen”, zei hij fluisterend. “De lucht week en ik zag de weg van de aarde naar de hemel!” Welke woorden moest hij kiezen om die overweldigende ervaring onder woorden te brengen? “Er zijn geen woorden nodig”, zei Parcival. “Je hebt het licht gezien. Van nu af zul je een volwaardig ridder van de graal zijn!” “Ik werd geroepen”, zei Lohrangrin. “Ver over zee ligt mijn taak!” De zwaan boog zijn sierlijke hals, om die woorden te bevestigen.

“Vader, ik heb de wereld in al haar duisternis gezien; schilden en speren en bloed, opgezameld tijdens duizenden jaren, bedekten de aarde. Ik zag mensen voor hun schamele hutten: handwringend, vol angst en venijn staarden ze in de duisternis. Vat alle stompzinnigheid samen, alle doelloosheid van die ontelbare levens zonder uitzicht; dat alles zag ik en oneindig veel méér: platgereden akkers, verkoolde hoeven, spookachtige ruïnes. Vergaar alle tranen die in duizenden jaren zijn gevloeid... ik zag ze! Ook hoorde ik de schorre angstkreet van het barbaars verleden. Onheilspellend en tot ondergang gedoemd marcheerden legioenen voorbij. Ik zag de strijdwagens der Assyriërs, de zwaardvechters der Egyptenaren. Ik zag de angstaanjagende Germaanse horden voorbijgaan door de duistere tijd...” “Je zag het wereldleed”, zei Parcival. “Misvormde kinderen, schreiende moeders, vloekende vaders. Ook waanzinnigen, vervuild en in gescheurde kleren, die ronddansten met rammelende kettingen. Ik zag mensen zich wentelen in hun vuil; lallend, zinneloos lachend...”

Even keek Lohrangrin zijn vader vertwijfeld aan. “Kan ik dit alles gezien hebben?” “Je hebt het gezien”, antwoorde Parcival. “Het was donker, vader, maar opeens, kwam het licht. De mensen verkeerden in een staat tussen dier en mens... Het werd lichter. Ik zag hen wankelen tussen mens en engel... Maar het werd lichter...” Lohrangrin greep zijn vaders arm. “Ik kan het niet zeggen”, fluisterde hij. “Maar ik zag de weg van de aarde naar de hemel. En ik hoorde stemmen...!”

Parcival knikte. “Ook ik heb die stemmen gehoord!” *“Heb het leven lief, Lohrangrin. Hoop, geloof en liefde bestaan, Lohrangrin...!”*

De wind speelde langs de krijtrotzen en gemoedelijk deinden de golven voort. Maar op het water dreef de zwaan en haast deemoedig boog deze de sierlijke hals naar het water. Lohrangrin greep zijn vader bij de arm. “Is dit alles verbeelding geweest?” Parcival glimlachte, maar zijn stem klonk ernstig. “Je hebt het licht gezien, Lohrangrin. Laat twijfel geen afbreuk doen aan die ervaring. De mens zoekt naar het wonder van het licht, het antwoord op de laatste vragen. Zodra echter dit wonder zich aan hem voordoet, spant hij zich even krampachtig in om het te verklaren en doet het zó te niet. Zelf beperkt hij op deze wijze weer de omvang van het wonder, tot daarvan niets overblijft!”

Lohrangrin lachte, maar zijn vader bleef ernstig. “Je hebt het duisternis zien wijken. Vergeet dat nimmer op je tocht!” “Ik zal het nooit vergeten”, verzekerde Lohrangrin.

Voor het laatst sloot Condwiramur haar zoon in haar armen. Dapper lachte ze door haar tranen heen. “Dag, lieve moeder”, zei Lohrangrin. Hij omhelsde Aribadale en Kardeiss en hij drukte de aanwezige graalridders de hand. Zij wensten hem kracht en geloof. Lohrangrin zou de zee oversteken om het licht van de graal naar het vasteland te brengen. Ook daar zou thans

een nieuw tijdperk een aanvang kunnen nemen: een kleine vonk van geloof moest haar gloed werpen op een duistere tijd.

Parcival liep met zijn zoon naar het gereedliggende schip. Hij was verdrietig over dit afscheid. Toch vervulde het hem tevens met dankbare trots. “Voer je lans voor de gerechtigheid, je schild voor het geloof, je zwaard voor Gods woord!”, zei hij zacht. Lohrangrin knikte. Als graalridder had hij die belofte gegeven.

“Een dienaar van de graal mag nimmer onthullen wie hij is, noch zijn afkomst bekend maken – tenzij men hem daarom vraagt!”, zei Parcival. Hij greep Lohrangrin bij de arm. “Wanneer het leven je dwingt antwoord te geven op die vraag, moet je terstond terugkeren naar Montsalvasch. Want dan is je taak overzee beëindigd.” Lohrangrin knikte opnieuw. “Dag, beste vader”, zei hij zacht. Hij voelde Parcivals sterke armen om zich heen. “Ga met God!”

Vervuld van zijn roeping, maar tevens vol twijfel waarheen die roeping hem zou kunnen voeren, sprong Lohrangrin aan boord van zijn schip. Dienaren duwden de boot door de branding. Voor het laatst keek hij naar de graalburcht, naar allen die hem in het leven het dierbaarst waren. Toen greep hij het roer en strekte zijn hand naar de schoot van het zeil. Maar hij trok de schoot niet aan. Verbijsterd keek hij langs de boeg van zijn schip. Vóór hem uit zwom op de golven de zwaan. De vogel wendde zijn lange, sierlijke hals om en keek de graalridder veelbetekenend aan.

Pas toen Lohrangrin de schoot had aangetrokken en de wind de zeilen greep, boog het dier de kop naar voren en zwom statig en doelbewust voor het schip uit. Lohrangrin stond rechtop bij het roer. Hij volgde de zwaan; hij kende zijn roeping....

Hoofdstuk 3 ELSE VAN BRABANT

Priesters in lange, witte gewaden prevelden gebeden. Zij riepen de Alvader aan. Fakkels wierpen flakkerend licht tegen de muren. Uit een nevenvertrek weerklonken de klaagzangen der vrouwen.

De hertog van Brabant was stervend. Bij zijn rustbed lag Else neergeknield. Door haar tranen heen keek zij naar het vertrouwde gezicht van haar vader, naar de littekens op het voorhoofd en de rechterwang, naar de gesloten oogleden, de murmelende lippen. “Vader, v der...!” De hertog sloeg de ogen open. Hij trachtte te glimlachen, ondanks zijn pijn. Maar toen hij sprak, trilden zijn lippen onweerhoudbaar. “Ze komen me halen, Else”, zei hij fluisterend. “Ik z g ze; en hun schip voer over de donkere wateren van de dood.” Else greep zijn hand en bracht die naar haar lippen. “Treur niet, mijn kind, want de dood komt mij verlossen van mijn pijnen!” Rillend sloot hij opnieuw zijn ogen. Hij dacht terug aan alle strijd die hij tijdens zijn leven had moeten voeren. Hij dacht aan zijn vader en diens vader en diens vader, die Brabant tegen de vijanden hadden verdedigd.

Losgeslagen volksstammen waren op elkaar gebotst toen – bij de ineenstorting van het grote Rijk van Rome – de volkeren op drift waren geraakt. Strijdend, hun burenen verdrijvend of onderwerpend, hadden de volksstammen hard en meedogenloos geworsteld om woongebied. Eeuwenlange twisten hadden kiemen van onuitroeibare haat gezaaid. Tientallen stammen waren na woeste strijd vernietigd. De Chauken waren verdwenen, de Cherusken weggevaagd. Wat was er overgebleven van de Batavieren, de Marsen uit het Oost-Friese gebied, de Gepiden, de Kaninefaten...? De Wisi-Goten hadden zich op de Vandalen gestort. De Germaanse volkeren bleven zoals altijd verdeeld...

Maar Brabant was gegroeid: hard en genadeloos hadden zijn voorvaderen daar hun gezag gevestigd. Moest hij het land thans overlaten aan de zorgen van zijn liefelijke, zachtaardige dochter? Hoe kon zij zich staande houden in een wereld van haat, waarin wraak om wraak riep en verbeter, bloedige strijd onafwendbaar was? Hij dacht aan zijn zoon Godfried, die spoorloos was verdwenen. Hij voelde pijn en de benauwdheid kwam opnieuw. Als van heel ver kwam de bewogen stem van zijn dochter: “Vader, wat moet ik beginnen zonder u?” “Zorg voor Brabant, mijn kind!”

Ze voelde een lichte druk van haar vaders hand. Dacht hij nu aan zijn enige zoon, die sinds een maand onvindbaar was? Ging het hem aan zijn hart, het land aan een vrouw te moeten overlaten? Ze zag zijn gezicht vertrekken; hijgend en onregelmatig verliep zijn ademhaling. “Else?” Zij boog zich over hem. De woorden kwamen moeilijk, maar ze mocht er geen missen. “Frederik van Telramund zal je bijstaan. Hij heeft me op handslag bezworen je te dienen als raadsman, tot je een man hebt gekozen, Else...!” Zijn ademhaling werd kort en snel.

“Else...?” “Ik ben bij u”, zei Else. Ze streelde over de rimpels op zijn voorhoofd. Liefkozend gleden haar vingers langs de littekens. “Else... zorg... voor Brabant...!” “Ik zal zorgen voor ons land!” Ze bezegelde die woorden met een kus en keek haar vader aan. Zijn mond bewoog nog, maar er kwamen geen woorden. In zijn ogen las ze angst, bezorgdheid, liefde. De hand die zij vasthield verslakte. Alle angst, bezorgdheid en pijn dreven weg – heel rustig en stil stonden de ogen nu.

“Vader!” Else schreeuwde het uit - alsof haar stem het schip op de donkere wateren van de dood kon achterhalen. Er kwam geen antwoord meer. De lippen van de oude hertog waren verstild in een glimlach van vrede. Ook de stemmen der priesters waren verstomd.

Bleek maar beheerst, zat Else van Brabant in haar zetel bij het vuur. Frederik van Telramund stond voor haar. Die dag hadden alle leenmannen en de voornaamste edelen van het Brabantse land hun opwachting gemaakt in de grote hal van de burcht om Else als hertogin te huldigen. Beurtelings waren zij neergeknield en hadden zij met plechtige woorden hun eed van trouw gezworen. Alleen Frederik van Telramund, de machtigste en sterkste van allen, had die eed niet afgelegd. Verwonderd vroeg ze: “Waarom hebt gij mij uw eed onthouden?” Telramund lachte. “Je vader, schone Else, heeft mij tot zijn schoonzoon en opvolger gekozen. Mijn plaats is voortaan aan jouw zijde. Zou ik dan trouw aan mijn eigen troon moeten zweren?”

Else sprong op van haar zetel. Even was ze te verbijsterd om een woord te kunnen uitbrengen. Ze balde haar vuisten, maar Telramund week geen duimbreed. Groot, sterk en zelfbewust bleef hij voor haar staan. Else viel in haar zetel terug.

“Leugens!”, riep ze. “Nooit heeft mijn vader dit beloofd!” “Twijfel niet aan mijn woord”, beet Telramund haar toe. Zijn hooghartig lachje was verdwenen, de trek om zijn mond werd hard. “Ik zwoer je vader je terzijde te staan, lieflijke Else, maar niet als raadsman: als je gemaal!” Else greep de leuning van haar zetel. Ze wilde opnieuw opspringen, doch onderdrukte haar wilde drift. Ze keek de trotse leenman aan. Koel en vastberaden klonk haar stem: “Nimmer zal ik mij een echtgenoot laten opdringen, heer van Telramund!”

“Ik dien trouw te blijven aan het eens gegeven woord!”, zei Telramund en hij kwam een stap dichterbij. Hij zag haar verbijstering, haar angst, haar drift. Even boog hij het hoofd, alsof het hem speet dit gesprek te moeten voeren. “Het zou mij tegen de borst stuiten, je te moeten dwingen.”

Else voelde de bedreiging. Nogmaals sprong ze op. “Verdwij!” Doch Telramund liet zich niet bevelen. “Lieflijke Else van Brabant”, zei hij rustig. “Onderschat mijn doorzettingsvermogen niet. Onderschat evenmin mijn kracht. Wie in Brabant zou zich tegen mij durven keren?”

Eén ogenblik was Else volkomen uit het veld geslagen. Radeloos keek ze in het vuur waarin de vlammen vrolijk dansten. Telramund had gelijk. Niemand aan het hof zou het wagen deze geduchte, machtigste leenman te weerstaan. Hij zou zich beroepen op het eens gegeven woord van haar overleden vader. Wel kon zij de koning van het Rijk te hulp roepen, die in aantocht was om het krijgsvolk te verwerven voor de komende strijd tegen de Hunnen; maar voor de koning betekende Telramund een machtige bondgenoot. Telramund stelde zijn woord tegenover het hare. Wie van haar edelen zou zich met Telramund durven meten, als zij een van hen vroeg als haar kampvechter in het strijdperk te treden?

Hij zag haar twijfel en kwam op haar toe. “Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald”, zei hij zacht. Ze deed een stap achteruit en pakte een ijzeren pook. Telramund greep haar beet. “Ah!”, je wilt dus hoog spel spelen!” Zijn stem klonk dreigend en schor. “Nimmer heeft een Telramund de strijd ontweken, en zeker zal ik niet wijken voor een vrouw!”

“Verdwij, heb ik u gezegd!”

Hij liet haar los en zonder haar aan te kijken verliet hij het vertrek.

Else zocht houvast aan haar zetel en begon zacht te schreien. Was er niemand die haar in bescherming kon nemen...?

Aan de oever van de Schelde had koning Henderik zijn kamp opgeslagen. Uit vrees voor een aanval van de Hunnen doorreisde hij zijn gebied om krijgsvolk te werven. De edelen van Brabant maakten hun opwachting en boden hun diensten aan. Nu een jonge vrouw het land bestuurde, zagen zij de kans schoon in ruil voor hun deelneming aan de strijd, de gunst van de koning te winnen. Zij verzochten hem verlaging van hun schatplicht, gebiedsuitbreiding, het recht om tol te heffen, ...

Ook Telramund verscheen. Hij werd met de meeste onderscheiding ontvangen, want hij was een machtig man die reeds eerder in het leger van de koning had gestreden.

“Heer koning”, sprak hij. “Ik betreur op deze plek Else van Brabant van ontrouw te moeten betichten!” Hij liet zijn stem dalen en keek de koning doordringend aan. Hij trof de juiste toon; hij vermeldde met begrip Elses jeugdige leeftijd, doch verklaarde tevens met klem, trouw te willen blijven aan het hem eens gegeven woord van haar vader.

“Maar er is meer, heer koning.” Hij vertelde over de verdwijning van Elses broer en zinspeelde op het gerucht dat de jonge hertogin hierin aandeel had gehad. “Men zegt dat zij heerszuchtig is; men zegt dat zij haar broer Godfried heeft gedood of heeft laten doden om zelf het bloeiend Brabant te kunnen besturen!” Telramund voegde er snel aan toe dat hij deze woorden niet kon bewijzen; dat hij persoonlijk van haar onschuld overtuigd was. Ten slotte vroeg hij de koning uitspraak te doen.

“Ik heb haar vader mijn woord gegeven; ik wil mijn beste krachten wijden aan het land. U wil ik zekerheid verschaffen, immer staat te kunnen maken op Brabants trouw!” Hij keek de koning ernstig aan, innerlijk voelde hij echter blijde voldoening. Hij had de juiste woorden gesproken, zich vergevingsgezind getoond en tussen de woorden door de koning een sterke Brabantse legerschare in het vooruitzicht gesteld.

“Ik zal na ampele overweging en als ik ook de hertogin heb gehoord, uitspraak doen, Telramund”, beloofde de koning. “Het is háár woord tegen het mijne!” “Dan zal een plechtig gericht uitkomst moeten geven.” Telramund stond op en boog. “Het zij zo”, sprak hij met geveinsde ernst; doch voldoening en leedvermaak beheersten hem. Hij had nu de koppige Else van Brabant in zijn macht!

Woelend lag Else van Brabant op haar rustbed. Koning Henderik was een rechtvaardig man. Hij had haar Telramunds beschuldigingen overgebracht; haar duidelijk gemaakt dat hij een uitspraak moest doen. Zij had haar onschuld bepleit, Telramunds aantijgingen onwaar verklaard.

“Hoe graag ik je ook wil geloven, de woorden van de edele Telramund kan ik niet openlijk in twijfel trekken”, had de koning gezegd.

Een gericht zou over haar lot beslissen. Nu vroeg zij zich wanhopig af wie zich als haar voorvechter zou durven opwerpen? Wie in Brabant waagde Telramund te tarten?

Zij dacht aan haar vader, aan haar verdwenen broer, aan haar lot dat onafwendbaar rampzalig dreigde te worden. Niet het recht, maar sluwheid, leugens en brute kracht zegevierden. Zo was het dikwijls geweest en ook ditmaal zou het zo gaan.

De koning trachtte rechtvaardig te zijn, maar wie zou voor haar willen strijden...? Gevoelens van onmacht, verontwaardiging en eenzaamheid overstelpten haar. Huilend sliep ze ten slotte in...

Langzaam gleeed het schip voort op de donkere wateren van de dood. Zij zag haar vader. In zijn volle wapenrusting lag hij op het dek. Hij wilde opstaan, hij wees naar Brabant en naar haar. Maar de zwarte zeelieden duwden hem terug. Haar vader schreeuwde, maar het schrikaanjagend scheepsvolk met de zwarte kappen op, snoerde hem de mond. Langzaam dreef het schip naar de duisternis – de wind bewoog de zwarte loodzware zeilen niet...

In panische angst worstelde zij voort. Ze wilde haar vader volgen, maar nergens lag een schip. Voor het laatst keek ze over het water. Allerwegen heerste de zwartste duisternis... Plotseling zag ze een licht! Kwam het schip terug? Een klein licht flakkerde in het donker, maar het werd groter. Over het inktzwarte water naderde een witte zwaan. Statig hield het dier de sierlijke hals gebogen... Achter de zwaan voer een schip met blanke zeilen. Zij zag aan het roer een jonge ridder in een zilveren wapenuitrusting. Het werd lichter en lichter. De ridder sprong aan land en kwam op haar toe. Maar het was de zwaan die sprak: "Hij voert zijn lans voor de gerechtigheid, zijn schild voor het geloof, zijn zwaard voor Gods woord!"

Ze begreep die woorden niet, maar de ridder lachte en nam haar bij haar arm. Ze was niet eenzaam meer; voelde zich gelukkig, geborgen. De ridder kuste haar. Alom straalde nu het licht.

Toen strekte de zwaan de hals en trok de ridder weg... Zij wilde hem vastgrijpen, maar hij schudde zijn hoofd. De zwaan trok hem naar de boot en zeilde weg... Maar het licht bleef zijn heldere schijn werpen over het Brabantse land....

Else sloeg haar ogen op. De zon wierp haar stralen de kamer in, overal trilde het licht. Else sloeg haar deken weg. Ze voelde zich uitgerust en als herboren. Pas toen ze naar het venster liep, drong het tot haar door, dat het de dag van het gericht was en dat nog steeds niemand zich voor haar zaak had opgeworpen... Dan echter herinnerde zij zich haar droom, en een ongekend vertrouwen doorstroomde haar. Het heden was benard, maar... uitkomst leek nabij!

Hoofdstuk 4 HET GERICHT

Aan de oever van de Schelde had koning Henderik zijn voornaamste edelen verzameld. Omgeven door zijn raadgevers zat hij in zijn zetel, onder een oeroude eik. Volgens oud gebruik hadden priesters een offer gebracht. Bloed droop nog van de zware offersteen en van de verkoelde houtmijt kringelde de laatste rook langzaam omhoog. Slechts de hemel kon uitkomst verschaffen. Frederik van Telramund stond in de kring. Met luide stem herhaalde hij zijn aanklacht. Hij voelde zich zeker van zijn welslagen: in ieder opzicht had hij hiertoe sluwe maatregelen getroffen. Geen man was onomkoopbaar. De edelen waren voor beloften en mooie woorden gezwicht; zij zouden hem niet weerstaan. "Ik roep u allen tot getuigen", riep hij met kracht. "Mijn leven zet ik in, als bewijs dat ik de waarheid heb gesproken!" Dof gemompel liep door de rijen. Alle aandacht richtte zich op Else van Brabant. Het werd stil toen zij naar voren trad.

"Gij hebt de beschuldiging gehoord", zei de koning. "Wat is uw wederwoord?"

"Ik verklaar dat Telramund heeft gelogen!"

"Zijt gij bereid uw zaak door een gericht te laten beslissen?"

Else hief haar hoofd op. Haar ogen gleden de kring rond. Was iemand bereid voor haar te strijden? Een voor een sloegen haar edelen de ogen neer. De Alvader mocht wellicht rechtvaardig zijn, misschien ook zagen de mindere goden toe op dit gericht; maar het leven had de aanwezigen geleerd dat gerechtigheid moest buigen voor sluwheid en brute kracht... Telramund was een geduchte houwdegen.

"Laat het gericht over mij beslissen", zei Else zacht. Ze huiverde. Alle hoop die de droom haar had gebracht, was in twijfel en wanhoop vervluchtigd. Zij stond alleen.

De koning was opgestaan. "Zeg mij dan wie van de edelen van Brabant in het krijt zal treden om uw partij op te nemen." Het was doodstil; niemand bewoog. Telramund grijnslachte. De koning herhaalde zijn woorden, doch hij zag niemand uit de kring naar voren treden. Toen keek hij Else met diep medelijden aan. Haar zaak leek verloren. "Wie zal uw voorvechter zijn?", vroeg hij voor de derde maal.

"Mijn ridder zal nog komen!", fluisterde Else haast onhoorbaar.

Frederik van Telramund trad opnieuw naar voren. "Heer koning, er is hier blijkbaar niemand, die in haar onschuld gelooft! Else van Brabant zal de belofte van haar vader gestand moeten doen!"

Groot en sterk stond hij voor de koning. Hij keek Else aan: met háár kreeg hij Brabant in zijn macht. Het spel was gespeeld. Angstig en gebroken stond ze tegenover hem; zij had geen uitweg meer. Plotseling richtte zij zich op. Hernieuwde hoop en zekerheid leken haar te doorstralen. Telramund begreep het niet. Hij keek om zich heen, of iemand zich wellicht had bedacht.

"De zwaan!"

Telramund volgde haar blikken. Hij ontwaarde een grote, witte zwaan, die langzaam naar de oever zwom. Er hing mist over de Schelde, maar nu zag hij ook het schip dat achter de zwaan voortgleed.

“Mijn ridder is gekomen!”, riep Else luid. Ze doorbrak de kring en snelde naar het strand.

“Heer koning!”, schreeuwde Telramund woedend. Hij wilde protesteren. Om hem heen klonken opgewonden de stemmen van de edelen en aanvoerders. Een onbekende ridder sprong aan land. Hij streek de zwaan over de kop, alsof hij afscheid van hem nam. Daarna zwom de vogel weg in de mist.

Telramund zag Else de ridder tegemoet lopen. Ze sprak tot hem. Hij knikte...

“Heer koning!”, brulde Telramund. Maar niemand lette thans op hem. De rijen weken uiteen om de onbekende ridder door te laten.

Grote opwinding beheerste allen; zij wezen elkaar de blinkende, zilveren wapenuitrusting. Stellig kwam hij uit een ver land, daarvan getuigden het schild en het zwaard.

Het werd stil toen de jonge ridder kalm en zelfverzekerd voor de koning trad. “Ik ben gekomen, heer Koning, om voor de gerechtigheid in het strijdperk te treden”, sprak hij met welluidende stem.

“Zijt gij bereid, voor hertogin Else van Brabant te strijden tegen heer Frederik van Telramund?”

“Dat ben ik!” Een gemurmel steeg op. Angst scheen deze jongeling niet te kennen. “Heb dank, heer, dat u gekomen bent!”, fluisterde Else. Geruststellend knikte de jonge ridder haar toe.

“Maak u bekend!”, riep Telramund. Hij had zijn kansen gewogen en voelde zich opnieuw zeker van zijn zaak. Hij zou korte metten maken met de melkmuil in zijn lichte, kwetsbare pantser. Nog slechts een stellig snel beslist tweegevecht en Brabant met alle rijkdom zou hem toebehoren.

“Noem ons uw naam en zeg ons uw herkomst, opdat de tweekamp kan beginnen!”

De jonge ridder wendde zich om naar Telramund. Even viel zijn blik op de grote offersteen. Hij zag de priesters in hun witte gewaden, bekleed met bloed van het offer. Hij keek met zijn milde blik naar Else en zag haar angst en haar hoop. “Ik heet Lohrangrin. Vanwaar ik ben gekomen, kan ik hier niet openbaren. De heilige orde waartoe ik behoort, staat dat niet toe. Ik ben gekomen als kampvechter voor de gerechtigheid, heer koning!”

“Laat ons dan voor die ‘gerechtigheid’ strijden!”, stoof Telramund op. “Heer koning, laat het strijdperk in gereedheid brengen. Liever zag ik thans een man tegenover me, dan deze knaap met zijn holle woorden!”

Opnieuw gonsden de stemmen, luider en luider. Groot en woest stond Telramund in de kring. Hij wond zich op tot haat en drift, want slechts dán kon hij in de strijd zijn grootste kracht ontplooien. De onbekende ridder daarentegen bleef rustig. Telramunds woorden gleden langs hem heen.

“Niet uiterlijke schijn en evenmin bruut geweld maken van een man een man. Waar ik vandaan kom is mij geleerd dat wijsheid het wint van geweld; dat gerechtigheid verder reikt dan een driftig geheven zwaard.”

“Maar hier zal het zwáárd dan toch beslissen!”, bulderde Telramund. “Mooie woorden baten je niet, Lohrangrin!”

De koning hief zijn hand op. "Laat de goden thans richten over Else van Brabant en Frederik van Telramund. Meet het strijdperk af, opdat de hemel het oordeel vellen...!"

Lohrangrin zat in de hem door de koning toegewezen tent. Hij had zijn roeping gevolgd, en reeds nu was hij gesteld voor een strijd op leven en dood. Hij voelde het licht in zich; angst voelde hij niet. Even dacht hij aan zijn vader, aan zijn moeder, aan de leerschool die hij onder hun voortdurende zorgen had doorlopen. Hij was in ieder opzicht toegerust tot zijn taak; ook wat het voeren van wapenen betrof. Van meet af aan had Lohrangrin begrepen, dat licht stellen tegenover duisternis onontkoombaar een strijd betekende, op leven en dood. Hij had zich bereid verklaard die strijd te strijden. De uitslag zou niet slechts beslissend zijn voor Else, doch ook voor de roeping die hij had gevolgd.

In de kring, tussen de hoofdmannen van Brabant, had hij een sombere, wantrouwende sfeer gevoeld. De oeroude eik, de met bloed bevlekte steen en het gebral van Telramund waren resten van een gruwelijk verleden. Maar Else leek anders... zij was liefelijk en eenzaam. Lohrangrin glimlachte; voor háár mocht hij strijden. Hij gevoelde een sterk verlangen haar opnieuw te zien... Het tentdoek werd weggeschoven. Aarzelend kwam Else de tent binnen. "Heer, ik wil u niet storen, maar..." Lohrangrin stond op. "U stoort mij niet." "Ik was alleen; er was geen uitzicht. Mijn hoop hing aan een droom!"

Ze vertelde haar droom, blozend, aarzelend. "U bent gekomen, Lohrangrin. Het is licht geworden in mijn hart!" Ze greep zijn hand om hem haar dankbaarheid te tonen. "Lohrangrin!" Zij drukte zich tegen hem aan; alleen hij kon haar nu veilige geborgenheid geven.

"Else..."

Er was veel te vertellen, veel te vragen, maar in de ogen verstilden de vragen. Hoelang zij daar zo stonden wisten ze niet. In de verte schalde een klaroen.

"Lohrangrin, het gevecht!" Angstig keek ze naar hem op. "Onderschat Telramund niet; nog nimmer is hij verslagen!"

"Ik ben niet bevreesd. Ik strijd voor jou. Er is nog veel dat ik je wil vragen, veel dat ik je moet vertellen..." Hij kustte haar. Opnieuw klonk in de verte de klaroen. Lohrangrin greep zijn helm, zijn schild en zijn zwaard.

"Wees voorzichtig. Je bent mij méér waard dan het licht!" Else keek naar hem op. Hij nam haar hoofd in zijn handen.

"Vrees niet. Ik ga in het vaste vertrouwen te zullen overwinnen!"

"Hetzelfde denkt Telramund!"

"De gerechtigheid zal beslissen", zei Lohrangrin. Hij zette zijn helm op en liep naar buiten. Vele honderden hadden zich om het strijdperk geschaard. Het werd stil toen hij verscheen....

De zon stond op het hoogst toen de koning het teken tot de strijd gaf. "Sla toe, melkmuil, sla toe!", schreeuwde Telramund om de eigen strijdwoede te verhogen. Hij hief zijn zwaard en hieuw.

Lohrangrin sprong opzij en ving de slag op met zijn schild. Ook hij sloeg toe. De strijd ging op leven en dood. Allengs werden de slagen feller, genadelozer. Telramund toonde zich als steeds een gewelddadiger kampvechter. Zijn drift, die hem uitzinnige kracht gaf, groeide naarmate hij zichzelf moest toegeven dat hij die melkmuil toch niet zo spoedig ten onder kon krijgen.

Keer op keer stegen uit de toeschouwers bewonderende kreten op. Nimmer had men een dergelijke verbeterd tweekamp aanschouwd. Kracht, moed, overleg en behendigheid stempelden de strijd tot een ongekend schouwspel. Ze hieuwen op elkaar in, pareerden bijna alle slagen. Nu wankelde de een, dan de ander. Soms klonk een rauwe schreeuw, wanneer Telramund werd getroffen. De onbekende ridder streed zwijgend voort.

Terwijl de zon daalde, werd het ieder duidelijk dat de geduchte Telramund zo niet zijn meerdere, dan toch zijn gelijke had gevonden. Tandknarsend verweerde hij zich, maar steeds weer moest hij wijken. Soms verloor hij het evenwicht en reeds tweemaal was hij onder een slag bezweken en ter aarde gestort. Maar Lohrgrin had van deze kansen geen gebruik gemaakt. Hij had gewacht tot Telramund weer op de been was, alvorens de strijd te hernieuwen.

De toeschouwers stootten elkaar aan. Zij begrepen het niet. "Hij slaat niet door!", werd er gemompeld. "Het lijkt wel of hij niet wil doden!" Telramund week opnieuw. Hij trachtte zijn zwaard voorwaarts te stoten langs dat blinkend schild. Een geweldige slag trof hem op de helm. Hij wankelde achteruit. Een tweede slag trof hem. Hij hief zijn schild en deinsde verder terug. Een derde slag kwam neer. Het schild vloog hem uit de hand. Kreten van verbazing en bewondering mengden zich. De jonge ridder dreef Telramund voor zich uit, als was het een spel tussen kat en muis.

"Hij slaat niet toe; hij wil niet doden. Bij Tyr, de vreemdeling ziet zijn kansen niet!" Maar Lohrgrin zag zijn kansen wél. Telramund was aan het eind van zijn uithoudingsvermogen. Met de moed der wanhoop verzamelde hij zijn laatste krachten. Hij hief zijn geweldige zwaard. De runentekens, gekrast op het lemmet, schitterden in het zonlicht. "Tyr...!" Als laatste hoop riep hij de oorlogsgod aan, de enige die hem thans nog redding kon brengen. Maar ook Lohrgrin had zijn zwaard geheven; razendsnel sloeg hij toe. Telramund wankelde. Als een beschonkene waggelde hij rond. Zijn zwaard werd hem uit de handen geslagen. Het vloog door de lucht en kwam neer aan de rand van het strijdperk. Het werd stil om de kampplaats. Ieder verwachtte de laatste slag. Telramund was door de knieën gezakt; met zijn handen zocht hij steun in het zand. "Dood hem, dood hem!" De toeschouwers kenden geen genade.

Lohrgrin liep naar de koning. Vaag hoorde hij de woeste kreten om zich heen. Toen zag hij Else. Ze was opgestaan en liep op hem toe. "Lohrgrin!" Hij greep haar hand, wendde zich daarna tot de koning. "Heer koning, ik heb gevochten voor de gerechtigheid. Moge dit genoeg zijn. Laat Telramund het leven behouden. Mij is geleerd te strijden voor de levenden. Nimmer vormde doden mijn einddoel!"

De omstanders begrepen het niet. Telramund lag nog steeds op de knieën. Hij trachtte op te staan, maar miste de kracht daartoe. De koning hief zijn hand op.

"De Alvader heeft gericht. Else van Brabant treft geen schuld!"

Gejuich weerklonk.

De kamprechtters braken Telramunds zwaard; zij vertraptten zijn schild. Kreten van afkeuring en haat klonken op. Als een eerloze werd de eens zo geduchte Telramund uit de kring gebannen. Gebroken sloop hij weg, terwijl omstanders hem hun verachting naspuwden. Else hief Lohrgrins arm in de lucht – alsof zij hem nu persoonlijk aan haar edelen wilde

tonen.

“Leve Lohrangrin!”

Luid weerklonken de toejuichingen; vele aanvoerders sloegen een roffel op hun schild.

“Leve Lohrangrin, de Zwaanridder!”

Even keek Lohrangrin verward om zich heen. Deze onstuimige bijval had hij niet verwacht. Hij keek Else aan. Opgetogen en stralend kuste ze hem.

Hoofdstuk 5 LOHRANGRIN EN ELSE

“Ik heb je alles verteld, mijn lief, wat ik kan vertellen.” Lohrangrin was opgestaan en liep onrustig door het vertrek heen en weer. Hoe kon hij haar uitleggen waarom hij was gekomen? Met welke woorden kon hij haar verklaren dat hij eenmaal naar de graalburcht moest terugkeren? Met zijn gevoelens voor haar had dit alles niets te maken.

“Je wilt licht brengen in deze duistere tijd”, zei Else. “Maar begrijp je dan niet, dat ik daarbij naast je wil staan?” “Ik kan je niet trouwen, omdat men mij eens zal wegroepen en jij mij dan niet kunt volgen.” Hij keek haar vertwijfeld aan, want hij hield van haar.

“Ieder mens wordt in dit leven weggeroepen”, zei Else. “Misschien zal ons één jaar zijn gegeven, wellicht vijf jaar of wie weet tien. Ik verkies een jaar geluk met jou boven een lang huwelijk met een ander. Begrijp je dat niet?” Ze kwam voor hem staan en nam zijn hand. “Ik zal je nimmer mijn afkomst kunnen zeggen”, zei Lohrangrin zacht. “Nooit mag je me vragen vanwaar ik kom, wie ik ben en tot welke orde ik behoor!” Else knikte. Ze streelde zijn hand. Tot iedere prijs wilde zij Lohrangrin voor zich behouden. “Als je mij die vraag ooit stelt, zal ik je naar waarheid antwoorden. Doch tevens zal ik je dan voor immer moeten verlaten!” “Mijn liefde is groter dan mijn nieuwsgierigheid!” Lohrangrin sloeg zijn armen om haar heen. “Maak me vertrouwd met je roeping,” fluisterde Else. “Ik wil naast je staan, je in alles steunen. Neem mij tot vrouw, Lohrangrin.”

“Weet je met zekerheid wat je verlangt?” “Ik kies jou”, zei Else. “Een korte tijd van geluk verkies ik boven eenzaamheid en leegte. Jij bent mijn bestemming, mijn lief!” Ze keek naar hem op en alle twijfel vergeleed. Lohrangrin kustte haar. Alles werd lichter, als in haar droom.

“Ik wil met je trouwen”, zei hij zacht. “Ons huwelijk zal een deel zijn van mijn roeping. Maar ik ben christen, Else, en alleen een priester van de christelijke kerk kan ons huwelijk inzegenen.” Even weifelde Else van Brabant. Mocht ze voldoen aan Lohrangrins eis? De keuze was belangrijk. Ze dacht aan de felle tegenstand die zij van haar priesters te wachten stond. Zij zouden dreigen met de wraak der vertoornde goden. Mocht zij breken met de oude gebruiken? Zouden haar edelen en hoofdmannen niet tegen haar opstaan, indien zij bij haar huwelijk openlijk het christendom beleed? Ze zag de verstrekkende gevolgen. Opnieuw keek ze op naar Lohrangrin en weer verdween alle twijfel. “Jouw geloof zal mijn geloof zijn. Mijn leven staat aan een nieuw begin. Mijn hart is licht, Lohrangrin, want ik hou van je. Hoor je het goed? Ik hou van je.” Ze kustte hem...

De oudsten der druïden bezwoeren de hertogin, dat de goden vertoornd zouden raken en het land vreselijk zouden straffen. Desondanks zond Else van Brabant een gezantschap naar het verre Poitou om een priester van de christelijke kerk te halen. Haar liefde bleek sterker dan haar angst voor de goden.

Met liefde en toewijding tilde Lohrangrin Else uit het barbaars verleden naar het nieuwe heden: hij leerde haar op volstrekt nieuwe wijze denken. Het licht van de graal drong gestadig in haar door, tot de diepten van haar hart. Een vonk, een héél kleine vonk, ontgloeide in het Brabantse land...

“Hij is gekomen!”

Bij de heilige plaatsen riepen de druïden elkaar toe, dat de man uit Poitou hun ondergang beoogde. Zij brachten de goden offers en vroegen om orakels. Met sombere voorspellingen en dreigementen bezochten zij de machtigste edelen, spoorden hen aan zich tegen de vreemdeling te keren. Zij prevelden oude magische formules, die de priester uit Poitou moesten treffen, en ruiden het volk op. Stamhoofden, aanvoerders, edelen knikten instemmend, doch waren niet zeker van zichzelf en van elkaar. Zij stonden niet sterk in hun eigen geloof. Het leven in Brabant ging verder: in het ganse land werden nog steeds horigen en lijfeigenen met de zweep voortgedreven. Zij hadden hun nut als bedrijfsdieren, maar aten gelukkig minder dan paarden...

Zoals al generaties lang was geschied vochten stammen en naburen hun veten en geschillen uit. Moord op een vijand was wel een geringe boete waard. Gewelddaden werden met gewelddaden gewroken. Zou men zich druk maken over één zo'n vreemdeling aan het hof? De een had een slaaf te radbraken; de ander loerde er reeds lang op zich de jachtgronden van zijn buur toe te eigenen. De druïden lieten zwaarmoedige voorspellingen horen. De voortekenen waren ongunstig. Te Leuven was een varken met een mensenhoofd geboren... Een kraai had geblaft als een hond... De vreemde priester zou onheil brengen. Men luisterde; men knikte. Doch de meesten hadden al genoeg te stellen om zichzelf en hun gezin staande te houden in de donkere tijd...

In de grote hal van de burcht knielden Else en Lohrangrin neer voor een eenvoudig altaar. Armandus, de Aquitaniër uit Poitou, zegende het huwelijk in. Uit alle delen van het land waren leenmannen, bevelhebbers en aanvoerders samengestroomd om de plechtigheid bij te wonen. Nu stonden ze dicht opeen nieuwsgierig toe te kijken; sommigen vervuld van angst; zij dachten niet anders dan dat de goden zouden toeslaan om Else en de zwaanridder te treffen met de bliksems van hun wraak; anderen lachten om de vreemde woorden die in de hal weerklonken.

Liefde? Vrouwen werden gekocht om dienstbaar te zijn aan de man. Men wees naar het altaar, naar het kruis, naar de wonderlijk geklede priester die Latijn sprak alsof de Romeinen hier nog steeds de landen bezetten. Er waren er die zich bedreigd voelden en hun haat richtte zich vooral op Lohrangrin, die de bestaande orde was komen verstoren. De meesten lachten. De zwaanridder had zijn moed en zijn kracht getoond in de strijd tegen Telramund. Hij mocht vreemde opvattingen hebben – dit huwelijk getuigde daarvan – maar vanwege de kracht van zijn zwaardslag wilden zij deze vreemde vertoning wel gedogen. Slechts enkelen luisterden stil en kwamen onder de ban van de stemming en de devotie van het neergeknielde paar. Slechts een enkeling voelde een vreemde weemoed, een onverklaarbaar verlangen naar het geluk en de rust die van de priester scheen uit te gaan. De meesten dachten echter verlangend aan het feestmaal en de spelen, die op het huwelijk zouden volgen...

Bloedrood zakte de zon achter de Schelde in zee; land en water verzadigd van koperen gloed. Lohrangrin en Armandus liepen over het buitenerf van de burcht. Zij waren in een ernstig gesprek gewikkeld. “U moet terugkomen”, zei Lohrangrin. “U bent hier zo dringend nodig!” De priester bleef staan en lachte vermoeid. “De ganse wereld hunkert naar verlossing”, zei hij zacht. “Niet alleen hier, ook in het land der Bourgondiërs, in het rijk der Wisi-Goten, in de

koninkrijken der Vandalen en in het gebied van de Franken, waar ik vandaan kom!” “Maar daar is het christendom toch stevig gevestigd?” Lohrangrin keek de priester met enige verbazing aan. “Sinds Clovis zijn rijk stichtte...” Armandus greep hem bij de arm. “Mijn zoon, je bent van ver gekomen. Jou te ontmoeten heeft me met nieuwe moed vervuld; er gaat een vreemde kracht van je uit. Maar onze wereld moet wel zeer verschillen van het land van jouw herkomst. Stel je niets voor van Clovis’ christenrijk. Ik heb zijn zoon Diederik in 532 als een beul te keer zien gaan tijdens een strafexpeditie tegen Auvergne.” De priester schudde het hoofd en sloot even de ogen. Een verbitterde trek kwam om zijn mond. “Vraag me niet wat ik toen heb aanschouwd”, fluisterde hij. “Te vuur en te zwaard verwoestten de Franken het land. De kerken en kloosters, met zoveel moeite gebouwd, vernietigden zij. En de mensen, Lohrangrin, de mannen, vrouwen en kinderen van Auvergne... Woorden zijn ontoereikend het leed te beschrijven. Zelfs koningen als Diederik, de zoon van Clovis, verschillen nog bitter weinig van de wilde beesten in het veld. Ook zij verscheuren zonder erbarmen wat hun in de weg komt!”

“Wankelend tussen mens en dier zal de mens ten slotte *mens* worden”, zei Lohrangrin. “Jij bent anders”, zei de priester. “Van jou gaat bezielend licht uit. Maar hier...” Hij hief zijn arm wanhopig in de lucht, als wilde hij het ganse vasteland in dat hier betrekken.

“Sinds het begin van de volksverhuizingen is de wereld op drift geraakt. Wanhopig en verbeterd wordt alom strijd gevoerd. Soms verlies ik de moed, Lohrangrin. Al die haat, al dat bruut geweld, dat lijden; o, God, dat zinloos lijden...!”

Opnieuw zag Lohrangrin in een flits de wereld vastgeklonken aan het barbaars verleden. Maar tevens zag hij de duisternis wijken voor het licht. Hij hoorde de stem van zijn vader en herhaalde diens woorden voor de priester: “Stap voor stap, woord voor woord en met engelengeduld dienen wij de brug naar de hemel te slaan. De weg is lang en zwaar, maar wij *moeten* hem afleggen!” De priester ontwaarde de milde glimlach op Lohrangrins gezicht: hij bespeurde vast geloof en rustig vertrouwen. “Ik kom terug naar Brabant!”, beloofde Armandus. Hij gevoelde hernieuwde liefde voor het leven, nieuwe bezieling voor zijn taak. Hij kon weer hoop voor de mensheid koesteren. *

Een vonk, een uiterst kleine vonk was ontgloeid in het Brabantse land: een glimpje licht van de graal scheen door de duisternis. De dienaren, horigen en lijfeigenen aan het hof van Else van Brabant bemerkten de verandering het eerst en verwonderden zich. Zij waren straffe bevelen gewend, zoals een hond went aan schoppen of een paard aan de zweep. Maar hun gefnuikt zelfbewustzijn bloeide op, zodra Lohrangrin hen aansprak. Hartverwarmend werkte zijn vriendelijke eenvoud. Het leek soms of hij alle verschillen tussen hem en anderen met een glimlach verjoeg. Het kostte Else weinig moeite hem hierin te volgen: haar liefde maakte alles mogelijk.

De edelen bemerkten het. Bij de rechtspraak klonk een nieuw geluid. Men zag zijn geschillen op volkomen nieuwe wijze beslecht. Velen begrepen de zwaanridder niet. Heimelijk kwamen zij in opstand en zij lieten zich opstoken door hun opstandige priesters. Er vormde zich een complot om Lohrangrin te doden. In het diepste geheim groeide de samenspanning. Maar eer men kon toeslaan, kwam de zaak aan het licht. Lohrangrin deed de leiders grijpen, voorgeleiden en... liet hen vrij. De samenzweerders begrepen dat niet.

“Waarom heer?”, vroeg een van hen. “Ik had u kunnen doden”, zei Lohrangrin. “Daarna zou uw dood roepen om wraak. Wie die wraak ook mocht treffen, opnieuw zouden hierdoor wraakgevoelens ontbranden. Eeuwenlang zou ons nageslacht voortgaan zich te wreken, zich steeds weer te wreken over lang vervlogen daden.” Lachend keek Lohrangrin zijn tegenstanders aan. “Laten we onze kinderen dit lot besparen”, zei hij.

Velen bespotten hem wegens zijn slapheid; slechts enkelen begrepen de strekking van zijn woorden.

Velen hadden hem voor gek verklaard toen hij horige boeren had bezocht en veranderingen had aangebracht in de te zware schatplicht. Slechts kleine veranderingen waren het, niettemin baanbrekend voor een humanere strijd.

De zwaanridder werd kruisdol genoemd, toen hij zich het lot aantrok van de melaatsen: menselijke wrakken, die kleppend met hun ratels afgezonderd en verstoten door de velden zwierven. Lohrangrin bezocht hen. Hun afzichtelijk bestaan, hun vervuiling, hun eenzaamheid, vervulden hem met deernis. Met steun van Else, die hem steeds bij zijn vernieuwingen ter zijde stond, trof hij maatregelen om voor deze stumperds het bestaan te verlichten. Hij sprak met vele leprozen en verscheidenen begonnen zich weer mens te voelen; hun verbittering werd minder. Het was soms niet meer dan een enkel woord, dat het verstand te denken gaf; soms slechts een rustige glimlach, die de harten opende. Stap voor stap, woord voor woord vorderde Lohrangrin; een zweem van het graallicht verbrak de duisternis...

Zacht zingend hield Else haar kind in de armen en wiegde het. Wat de toekomst ook mocht brengen, nooit meer zou ze eenzaam zijn. Lohrangrin had licht gebracht in haar leven. Hij was haar tot vervulling en bestemming geworden. Door hem was nu alles goed en hoopvol. Ze keek naar haar zoon. Hij had de ogen en de mond van zijn vader. Ze lachte hem toe. “Ja, je lijkt op je vader!” De zuigeling kraaide.

Zou hij later nog kunnen lachen, als hij wist dat hij geen geslachtsnaam droeg? Else dacht aan de zwaan, die haar Lohrangrins komst had aangekondigd. Vanwaar was de zwaanridder gekomen? Hoe luidde zijn werkelijke naam? Wie was zijn vader, zijn moeder? Was Lohrangrin een vorstenzoon? Even, héél even maar, bekroop haar spijtige twijfel.

Maar terwijl ze naar haar kind keek, schudde ze die gevaarlijke gedachten van zich af. Niemand in het ganse land gaf immers een zó verheven voorbeeld als Lohrangrin. Prees men thans niet alom zijn moed, kracht, wijsheid en barmhartigheid?

Hoe had ze even, heel even weliswaar, die ondermijnende twijfel kunnen koesteren?

** De Aquitaniër uit Poitou, de heilig verklaarde Armandus, is metterdaad naar het noorden getrokken en heeft zijn leven gewaagd om de Vlamingen het Evangelie te prediken.*

Hoofdstuk 6 DE ZWAANRIDDER

Koning Henderiks krijgsvolk zat om de kampvuren: dodelijk vermoeid van de harde strijd, versuft van het afschuwwekkende krijgsgebrul, dat de gehele dag had weerklonken. Bijwijlen riepen nog gewonden om hulp, lieten zich de schrille angstkreten van stervenden horen. Maar het kletterend wapengeweld, het woedende geschreeuw, het wanhopig, angstig hinniken der paarden, waren in de schemering ten slotte verstild.

Thans waren ze te vermoeid om de overwinning feestelijk te vieren. Nog verbijsterd, ja ontzet, over alle gruwelijkheden, die zij zelf evengoed als hun vijanden hadden bedreven, zaten de mannen in groepjes bijeen. Ze wisten het bloed van hun wapenuitrustingen; ze sloegen de deuken uit hun helmen; ze dronken gulzig of bedachtzaam van het bier dat in grote hoeveelheden was aangevoerd. Menig woesteling dankte innerlijk de goden voor zijn behoud. Zij hadden de grimmige ruiters der Hunnen met de lange lansen op zich af zien stormen. Daarover wilden ze niet langer denken, maar toch begonnen ze steeds weer opnieuw over de voorbije strijd.

“Dwars door ons heen reden ze”, zei een lansdrager. Hij plukte nerveus aan zijn bebloed, smerig verband. “Bij Tyr, ik gaf al geen stuiver meer voor mijn leven!” “Da’s nooit een stuiver waard geweest!”, mompelde een grapjas. Maar hij verwierf geen bijval. Ze wilden luisteren naar de lansdrager, die overigens als een zwijgzaam man bekend stond.

“Omsingeling dreigde..., maar toen... toen verscheen opeens de witte banier met de zwaan! Het waren de Brabanders, die de Hunnen tot staan brachten. En ze drongen verder op, maar steeds voorafgegaan door die witte banier. Ik zweer je bij de goden: nooit heb ik één man gezien zó rustig, zo....zo.... vastberaden en onwrikbaar in de hitte van de strijd! De Hunnen weken... dat is het keerpunt geweest!”

“Wie was die man?” “Ze noemen hem de zwaanridder!”

Elders in het kamp slachtte men alle ernstig gewonde paarden. Het vlees werd uitgedeeld en op kleine vuren geroosterd. “Ik heb hem niemand zien doden”, mompelde een boogschutter tegen een kameraad. Traag smakkend kauwde hij op een taai stuk vlees. “Toch zag hij aldoor kans zijn tegenstanders te ontwapenen. Waar hij kwam opdagen trokken de Hunnen terug.” “Hij moet over wonderbaarlijke krachten beschikken!”

De boogschutter knikte en spuwde een stuk zeen in het vuur.

“Ze zeggen dat hij een christen is!” “Toch heb ik bewondering voor hem...”

“Hoe zei je dat zijn naam was?” “Lohrangrin.”

In een kleine tent rolden de dobbelstenen. Muntstukken werden bijengesmeten. “Vervloekt! Je mag me geloven of niet, maar hij gaat met zijn voetvolk om alsof het zijn gelijken zijn!”, mompelde een houwdegen. Hij gooide acht ogen en streek begerig zijn winst op.

“Waar komt die gast vandaan?”, vroeg een van zijn maats. “Ze zeggen dat hij onbekend wil blijven!” “Zwaanridder, wat een naam!” “Hij heeft een ploeg mannen het slagveld opgestuurd om gewonden en stervenden weg te halen en bij te staan.” “Je bent gek!”, barstte de houwdegen uit. Van pure verbazing vergat hij de dobbelstenen te gooien.

“Wie niet kon meekomen, bleef op het slagveld achter. Zo was het altijd geweest en zou het wel altijd blijven.” “Waarom deed-ie dat?” “Kan jij je hersens niet gebruiken?” “Hersens? Hersens...?”, bromde de houwdegen. Hij schudde zijn ruige kop. “Wat heb ik met hersens te maken?”

Zo zocht het krijgsvolk van koning Henderik vergetelheid in gesprekken, drank en dobbelspel, maar toch konden ze de bloedige strijd niet uit hun gedachten bannen. *Lohrangrin, de zwaanridder...* Overall werd die naam met ontzag, bewondering en dikwijls ook met verbazing gefluisterd...

Koning Henderik zat met Lohrangrin in zijn tent. Hoofdschuddend zette de vorst zijn bierkroes op tafel. “Ik begrijp je niet”, zei hij. “Ik bied je een koninkrijk en jij slaat dit aanbod af?” “Heer koning”, sprak Lohrangrin, “ik heb niet gestreden om een koninkrijk te winnen. Evenmin heb ik hier het slagveld betreden om een aandeel in de buit te mogen ontvangen.” “Waarom dan wel?” Ieder stelde zijn prijs. Onderzoekend nam Henderik Lohrangrin op. Met ware heldenmoed, ja doodsverachting had hij de Hunnen aangevallen, doch desondanks zijn tegenstanders gespaard. Wat wilde hij? Wat voor geheim doel streefde hij na? Vrijwel al Henderiks aanvoerders zouden voor een belangrijke leen alles op het spel zetten. Waarom had Lohrangrin het aanbod geweigerd?

“Ik ben gekomen om u voor een plan te winnen”, zei Lohrangrin. Met zachte stem begon hij te vertellen. In korte zinnen schilderde hij de donkere tijd: de verwoestingen die Goten, Vandalen, Longobarden en Hunnen hadden aangericht; de verdeeldheid in de Germaanse rijken; de voortdurende strijd van stam tegen stam, van vorst tegen vorst... Hij beschreef het lot van de mens in al dat geweld. Hij schetste een beeld van platgebrande dorpen, van mensenroof, van gruwelijke terechtstellingen, onrecht, angst,... Koning Henderik begreep niets van Lohrangrins bewogenheid. “Zo is het altijd geweest, zo zal het wel altijd blijven!”, zei hij. Beter dan wie ook doorzag Henderik de hebzucht van zijn vijanden – en evenzeer van zijn bondgenoten.

Maar Lohrangrin schudde het hoofd. “Luister, heer koning, er is meer!” Hij vertelde over een nieuwe bewustwording, een nieuw zoeken naar de samenhang tussen aarde en hemel. Hij gaf mee hoe de mensheid een lange ontwikkelingsweg diende te gaan. “Ontwikkelingsweg?”, vroeg Henderik. “Waarheen leidt die weg?” “Naar het vermogen om lief te hebben, naar liefde tot de naasten”, zei Lohrangrin zacht. Koning Henderik lachte. “Je spreekt wonderlijke woorden, mijn vriend. Liefde...?” Hij haalde zijn schouders op. “Bij de goden, wat moeten wij met liefde? Liefde voor wie? Voor wat?”

In de tent van koning Henderik hield Lohrangrin zijn pleidooi voor het licht. Doch aanhoudend schudde de koning het hoofd. “Ik ben te oud”, zei hij. “Ik kan mijn leven, mijn inzichten en de gang van zaken in mijn rijk niet meer veranderen.”

Lohrangrin stond op. Hij keek de koning aan, bundelde in die doordringende blik al zijn verheven bedoelingen. “Geef mij in plaats van een koninkrijk een volmacht voor drie maanden!” “Een volmacht? Waarvoor? Om wat te doen? “Om te verrichten wat mijn handen, mijn verstand en mijn hart zullen vinden.” Voor een ogenblik keek de koning Lohrangrin verbijsterd aan. Het leven had hem geleerd te wanvertrouwen, en te duchten voor

complotten. Onder zijn borstelige wenkbrauwen uit loerde hij naar Lohrangrin. Plotseling lachte hij alsof hij een overweldigend goede grap had gehoord. Langzaam trok hij zijn zegelring van zijn vinger en wierp die Lohrangrin toe. “Voor drie maanden”, zei hij, “maar ook geen dag langer! De goden mogen me bijstaan voor de verrichtingen van je handen, je hart en je verstand!” Hij lachte opnieuw en hief zijn kroes...

Lohrangrin reed door het uitgestrekte rijk. Hij sprak met boeren, horigen, stamhoofden en machtige leenmannen. Hij onderhandelde met druiden en verkeerde tussen onderworpen stammen. Hij trok van dorp naar dorp, van burcht naar burcht. Daar waar de witte banier met de zwaan verscheen, liepen de mensen uit; want zijn roep ging hem vooraf. Sommigen dongen naar zijn voorspraak bij de koning; anderen zochten zijn kracht ter beslechting van een geschil. Verscheidenen kwamen tot bij hem met hun angst of hun verdriet. In een geplunderd dorp sprak een vrouw hem aan. Schreiend knielde ze in de modder voor haar hut. “Heer, ze hebben mijn man vermoord en mijn zoon is nog te jong om de dood van zijn vader te wreken!” Haar onmacht om aan de heilige plicht van de wraak te voldoen, kwelde haar en bracht haar tot wanhoop.

Lohrangrin steeg af en ging haar hut binnen. In een hoek naast de stookplaats stonden twee geiten op wat stro. Het stonk er weerzinwekkend. Het vrouwtje stortte haar hart uit. Haar kind bekeek die vreemde ridder met grote ogen; aarzelend betastte het de schitterende wapenrusting. “Mij is geleerd voor allen barmhartigheid te koesteren”, zei Lohrangrin. “Je zoon kan zich wreken, maar dan zal de tegenpartij zich wreken op je zoon of op de kinderen van je zoon. Ook die zullen zich weer willen wreken. Waar zal dan het eind zijn?” De vrouw streek haar haren uit het vervuilde gelaat en keek Lohrangrin niet begripend aan. “Maar heer...”, mompelde ze verbaasd en ontmoedigd. Lohrangrin vertelde haar wat het leven hem had geleerd. Hij maakte haar duidelijk hoe goed ze zou doen, als zij naar een betere toekomst trachtte te streven. Hij sprak lang; eenvoudige woorden. Van woord tot woord volgde hij de uitwerking op haar gezicht. En een schijn van het graallicht gleed de donkere, armzalige hut binnen, en verflauwde niet.

Lohrangrin trok het omvangrijke gebied door, vaak ontdaan door hetgeen hij zag, nu eens in opstand tegen al het boze dat in de wereld gebeurde, dan weer in zichzelf gekeerd om zijn lichtend ideaal brandend te kunnen houden, te blijven geloven in de roeping die hem had voortgestuwd. Een enkele keer mocht hij de duisternis zien wijken. Hij zat aan met de rachimborgen: de leden van de mallus, die rechtspraken in geschillen en erop toezagen dat het volk de oude gebruiken naleefde.

Een vrouw werd voorgeleid met haar slaaf, die ze heimelijk had gehuwd. De slaaf draaide onrustig voor zijn rechters. Hij wist dat een gruwelijke dood hem wachtte. Ook voor de vrouw dreigde de doodstraf – al zou radbraken haar bespaard blijven. Zij was mank en liep moeilijk. “Hij heeft mijn akker bebouwd, mijn vee gevoed”, sprak de vrouw zacht. “Hij heeft mij met zijn goede zorgen omringd, mijn bestaan zekerheid gegeven. Ik was het, die hem tot een huwelijk dwong. Niet hem, maar mij treft schuld. Hij was immers mijn slaaf!” Zij offerde zich op, maar uit de rijen der toeschouwers klonk afkeurend gemompel.

Lohrangrin verkeerde in twijfel. Met een pleidooi voor de vrouw zou hij niets bereiken. Reeds stond haar vonnis vast. Ook de slaaf was reddeloos verloren. Men zou zich niet graag een

terechtstelling laten ontgaan. De man en de vrouw hadden iets ontroerend aandoenlijks, zoals ze daar stonden voor hun rechters en schichtig naar elkaar keken als om steun te zoeken in dit bange uur.

Plots stond Lohrangrin op. “In naam van de koning eis ik deze mensen voor mij op”, sprak hij. Zijn stem dulde geen tegenspraak. De rachimburgen keken verwonderd op. “Maar heer...”, begon een van hen. Doch toen hij zag dat het gevolmachtigde van de koning ernst was, slikte hij zijn woorden in, want de machtige hand van koning Henderik reikte ver. De rechtbank wees Lohrangrin het echtpaar toe. Lohrangrin voerde ze mee en zond hen met een boodschap naar Else.

“Heer, hoe kunnen wij u ooit bedanken”, verzuchtte de vrouw diep ontroerd. “Niet ik heb u gered, maar uw liefde heeft u behouden”, zei Lohrangin. Het magere paard, dat Lohrangrin in het dorp had opgevorderd, sjokte weg met het geredde paar.

Lohrangrin doorkruiste het land. Dan hier, dan daar doemde de witte banier met de zwaan op. Van allerwegen stroomden de mensen toe: somtijds uit nieuwsgierigheid naar de geheimzinnige ridder over wie zoveel wonderbaarlijks de ronde deed; soms met vreugde, echter ook wel met onverklaarbare haat. Men sprak boos over zijn breken met de aloude zeden, doch tevens vol bewondering en waardering over zijn eenvoud, zijn vreemde roeping, zijn kracht, zijn barmhartigheid.

Stap voor stap reed Lohrangrin door de duistere tijd. Woord na woord getuigde hij van zijn roeping. Drie maanden lang reisde hij het rijk af, met het geduld van de engelen...

Hoofdstuk 7 DE ZWAAN

Else van Brabant stond met haar twee kinderen op de trap, die toegang gaf tot de grote burchthal. Naast haar ontwaarde men de gemalin van koning Henderik, omringd door vrouwen en dienstmaagden uit haar gevolg. Ter ere van het koninklijk bezoek was die morgen een schitterende jachtstoet uitgereden. Thans keerde het gezelschap terug. Else keek naar de buitenpoort. De jachthoorn schalde; paardengetrappel deed de brug dreunen. Voorop reden de koning en Lohrangrin. De voornaamste edelen van Brabant volgden hen.

Else lachte haar man toe. Hij hief zijn hand op en wuifde; de koning knikte. Lohrangrin! Die naam zong door Else heen. Tien jaar waren sinds zijn komst verstreken; ze hadden geen verandering gebracht in haar geluk. Tien lange jaren – en toch: hoe snel waren ze voorbijgeleden!

De kinderen trokken ongeduldig aan haar rok. Glimlachend vroeg ze wat er was. “Mogen we naar vader?” “Toe maar!” Ze stoven de trap af, de binnenplaats op. Lohrangrin tilde hen vóór zich op het paard. Lachend zei de koning iets. Else keek naar haar man, naar haar kinderen. Een warm gevoel doorstroomde haar.

Plotseling lispelde achter haar een stem. Het was niet meer dan een fluistering, maar ze verstond woord voor woord. “Allen prijzen Lohrangrin. Toch is het vreemd dat zijn afkomst geheim moet blijven. Ieder edelman is immers met recht trots op zijn afkomst? Waarom hult dan de zwaanridder zich in een waas van geheimzinnigheid?”

Else hield haar adem in. Als vastgenageld aan de hoogste trede van de trap, staarde zij voor zich uit. Ze meende de stem van Ortroed, Telramunds vrouw, te herkennen. “De goden verhoeden dat Else beschaamd de ogen zal moeten neerslaan, wanneer eens de ware herkomst van Lohrangrin bekend zal worden. Van adel is de zwaanridder stellig niet, vanwaar anders die geheimzinnigheid? En die arme kinderen, wat moeten zij antwoorden wanneer men hen later naar hun afkomst zal vragen...? Geloof me, ik zou niet graag met Else van Brabant ruilen!”

Deze woorden troffen Else op een ogenblik vol onbekommerd geluk; ze kwetsten haar diep. Opnieuw schoot twijfel in haar op.

Als van ver klonken nu alle geluiden van de binnenplaats: het hoefgeklepper, de kreten der mannen die hun dienaren riepen. Lohrangrin was afgestegen en liep op haar toe, een kind aan iedere hand. Hij wilde haar iets vertellen over de jacht, maar hield die woorden in na een blik op haar gelaat. “Else, wat is er?” Hij liet de kinderen los en trok zijn vrouw mee naar hun slaapvertrek. Hij keek in haar verbleekt gezicht en zag haar lippen trillen. “Else, wat is er gebeurd?”

Het antwoord kwam niet dadelijk. Else liep naar het venster en keek uit over de Schelde, waarop het bladgoud van de middagzon blonk door golven verdeeld in ontelbare lichtschilfers. “Jij houdt toch heel veel van onze kinderen?”, vroeg Else zacht. Lohrangrin glimlachte. Rustig wachtte hij af. “Jij hebt me eens lang geleden gezegd, dat liefde gepaard gaat met een onbegrensd vertrouwen.”

“Zo is het ook, mijn lief. Liefde zonder vertrouwen kan geen *echte* liefde zijn!” Else draaide zich om en zag Lohrangrin aan. “Zeg me dan vanwaar je komt. Zeg me wie je bent, wie je ouders waren!” Ze greep met beide handen haar man bij de schouders. Toen keek ze in zijn ontsteld gelaat.

“Else”, fluisterde Lohrangrin, “Else...” De noodlottige vraag was gesteld. Er bestond geen terug. Eerst nu drongen de gevolgen van haar woorden tot Else door.

“Neen... neen!” Ze schreeuwde het uit en klemde zich wanhopig aan Lohrangrin vast. “Liefste, neen, neen... Ik *wil* het niet weten...!”

Lohrangrin nam het blonde hoofd, dat hem zo dierbaar was, tussen zijn handen. Heel zacht streek hij over het gouden haar. Hij voelde tranen in zijn ogen branden. “Liefste...” Hij kuste haar; het waren afscheidskussen. Else voelde het onherroepelijke in ieder gebaar.

“Lohrangrin...” “Tien jaar van geluk was een lange, lange tijd”, zei hij zacht.

“Jij was al mijn hoop, al mijn licht”, fluisterde Else.

Wás... *was!* Had Else het onafwendbare aanvaard?

Voor het venster van hun slaapvertrek nam Lohrangrin haar in zijn armen. Hij kust haar tranen weg. “Kijk”, zei Lohrangrin opeens. Nog tegen hem aangedrukt keek Else naar buiten. Het was doodstil. De goudlaag op de Schelde vertoonde een ogenblik geen enkele rimpeling. Else huiverde. Ze voelde Lohrangrins hand op haar hoofd. Een vreemde kracht doorstroomde haar. Het leek of de muren weken, of zij werd opgenomen in het licht van de zon, in het hemelse blauw van het oneindig heelal.

“Lohrangrin... Lohrangrin...!” stamelde ze, maar ze merkte het zelf niet. De pijn van het komend afscheid voelde zij niet meer, het gevoel van verlatenheid dreef weg. Alle duisternis verwaaierde in de wind. Wat bleef was licht... Licht!

De hemel week uiteen tot oneindig licht... ze hoorde stemmen, stemmen van licht... In een flits doorschouwde zij het verleden, het heden, de toekomst. “Lohrangrin! Lohrangrin...!”

Hoog in de blauwe lucht naderde een blinkend witte gedaante. Was het een engel, die Lohrangrin zou wegvoeren? Niets verwonderde haar meer. Het was of nieuw bewustzijn haar doorstroomde: een geestvoering waardoor ze álles kon doorstaan. Het werd immer lichter... De witte vogel vloog nader en streek neer op het water.

“Lohrangrin...!” Ze was heel rustig nu, héél sterk. Ze keek naar hem op. “Ik zag het licht, als een afsluiting van tien gelukkige jaren”, zei ze zacht. “Wees niet meer verdrietig over mijn ogenblik van zwakte. Ik heb nu alles begrepen, mijn lief. *Alles!*” Ze kusten elkaar voor het laatst. Geen vragen bestonden meer... Ook Else van Brabant had in een visioen het licht aanschouwd.

Aan de oever van de Schelde dreef wachtend de zwaan...

Ze gingen hand in hand de ridderzaal binnen, waar hun gasten zich hadden verzameld. Dienaren hadden opdracht gekregen Lohrangrins schip in gereedheid te brengen voor de afreis. “Als het mogelijk is, zal ik jou en de kinderen laten halen”, zei Lohrangrin zacht. Hij voelde de druk van haar hand in de zijne. “Ik heb het licht gezien. Ik kan het leven aan”, zei Else.

In de grote hal verstomde het rumoer van de stemmen. Men wees naar Lohrangrin en Else. Voor iedereen was duidelijk merkbaar dat iets ingrijpends was gebeurd. Kwam het door de blik in Elses ogen? De weemoedige trek om Lohrangrins mond? In de grote hal heerste plots een stemming van gespannen verwachting. Wat ging er gebeuren...? Lohrangrin liep tot voor de troon van de koning. Hij hief het hoofd op. "Het tijdstip is aangebroken, waarop ik mijn afkomst bekend zal maken, heer koning. Tevens is dit het ogenblik van mijn afscheid."

Pas toen drong het tot Lohrangrin door dat Else op haar noodlottige vraag nog steeds geen antwoord had gekregen. Hij keek haar aan en glimlachte. Nu leek dit niet belangrijk meer "Mijn moeder is Condwiramur, vorstin van Bel Repair. Mijn vader is Parcival, koning over de heilige graal, ridder van koning Arthurs Ronde Tafel...!"

Slechts even werd de stilte doorbroken, klonken hier en daar opgewonden stemmen. De naam van koning Arthur was alom bekend. Hadden niet overal minstrelen diens moed, grootheid en roemrijk hof bezongen. Ook hadden zij gewaagd van Parcival, die was geroepen tot een verheven taak. Maar wat de graal was, wisten de gasten in de grote hal niet.

"Ik behoor tot de orde der graalridders", zei Lohrangrin. "In de burcht van mijn ouders wordt het beste dat God deze wereld gaf, zorgvuldig bewaard. Het is mijn roeping, het graallicht uit de dragen, opdat het in de komende jaren aan kracht zal winnen; opdat het warmte en naastenliefde kan brengen in deze duistere tijden."

Lohrangrin keek de zaal rond. "Ik dank u allen voor uw vriendschap, uw hulp, uw trouw. Zorgt goed voor mijn vrouw en kinderen...!" Hij omhelsde Else voor het laatst, nam afscheid van zijn vrienden en sprak voor de laatste keer met zijn kinderen...

Nagestaard door Else, zijn kinderen, de koning en de Brabantse edelen, sprong Lohrangrin aan boord van zijn schip. Een ruige vechtjas beet zich op de lippen: tweemaal had Lohrangrin hem het leven gered. Een vrouw frommelde onrustig aan haar kleed. Zij wilde niet huilen, maar toch sprongen tranen in haar ogen: Lohrangrin had licht gebracht in haar donker bestaan. Een trots edelman keek somber en vloekte zacht. Hij zou Lohrangrin missen, want voor hem was deze meer dan een vriend geweest.

Zacht klotsten de golven tegen de oever. Meeuwen scheerden over het water en vlogen heen. Het werd doodstil... Dan duwden dienaren het schip door de branding. Lohrangrin greep het roer en trok de schoot aan.

Voor hem uit, op de glinsterende golven, zwom de zwaan. Hij had zijn lange sierlijke hals gedraaid en keek Lohrangrin met veel betekenis aan. Pas toen de wind de zeilen bolde, boog het dier de kop naar voren en zwom statig en zeker voor het schip uit.

Lohrangrin stond rechtop bij het roer en keek naar de zwaan, die hij volgde; hij ging de weg die zijn roeping hem voorschreef.